

شیوه نامه فرایند های اجرایی بانک شیر مادر در حوزه بهداشت

واحد سلامت نوزادان و کودکان
گروه سلامت خانواده و جمعیت معاونت بهداشت
دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ۱۴۰۱

شیوه نامه فرایندهای اجرایی بانک شیر مادر در حوزه بهداشت

عنوان.....	صفحه
مقدمه و اهمیت موضوع.....	۲.....
تعریف بانک شیرمادر.....	۳.....
اهداف بانک شیرمادر.....	۳.....
محل و مکان مناسب بانک شیر مادر.....	۴.....
روند فعالیت بانک شیرمادر.....	۴.....
دریافت کنندگان شیرهای اهدایی.....	۵.....
مسائل شرعی مرتبط با بانک شیرمادر.....	۵.....
دستورالعمل فرایندهای اجرایی بانک شیرمادر.....	۶-۸.....
ذخیره و مراقبت از شیر اهدایی حین انتقال به بانک شیرمادر.....	۹-۱۰.....
غربالگری و انتخاب اهدا کنندگان شیرمادر.....	۱۱-۱۲.....
فرم ثبت نام اهداکنندگان شیرمادربه بانک شیر(ضمیمه ۱).....	۱۳-۱۴.....
جدول اطلاعات کارشناسان رابط بانک شیر مادر در حوزه بهداشت(ضمیمه ۲).....	۱۵-۱۶.....
فرم گزارش عملکرد واحد های مشاوره شیرمادر در اهدای شیر به بانک شیر مادر(ضمیمه ۳).....	۱۷-۱۸.....
استفتاء محضر حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه ای (ضمیمه ۴).....	۱۹.....

مقدمه و اهمیت موضوع:

تحقیقات بی شماری نشان داده است که تغذیه با شیر مادر مطلوب ترین تغذیه برای شیرخواران و کودکان است و منافع بسیار زیادی برای کودکان در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت دارد. شیر مادر نه تنها نیازهای تغذیه ای شیرخوار را برآورده می سازد بلکه به صورت فعال، سیستم ایمنی او را در مقابل عفونت ها فعال می کند. منافع تغذیه با شیر مادر و شیر اهدایی در ارائه تغذیه مناسب و محافظت ایمنی شناختی نوزادان به خوبی شناخته شده است. این مسئله در نوزادان بستری و به خصوص نوزادان نارس از اهمیت بیشتری برخوردار است. انجمن پزشکان کودکان آمریکا توصیه می کند که تمامی نوزادان نارس می بایست با شیر مادرشان تغذیه شوند و اگر شیر مادر خودشان در دسترس نبود و یا منع مصرف داشت باید با شیر اهدا شده سایر مادران که پاستوریزه شده باشد، تغذیه شوند.

در بخش مراقبت ویژه نوزادان، مصرف شیر مادر تحمل تغذیه را بهبود می بخشد و خطر عفونت کاهش می یابد. سازمان جهانی بهداشت شیر اهدایی مادران که پاستوریزه شده باشد را به عنوان بهترین گزینه بعد از شیر مادر خود نوزاد معرفی می کند. فواید ایمنی شناختی و تغذیه ای شیر مادر آن را به گزینه ایده آلی برای هدف کاهش مرگ و میر کودکان در جهان تبدیل کرده است. نوزادان زیادی وجود دارند که از شیر مادر خودشان به دلیل مرگ مادر و یا تاخیر در برقرارشدن شدن شیر مادر محرومند هستند. این عدم دسترسی به شیر مادر، آنها را بیشتر مستعد بیماری و مرگ می کند. فراهم کردن شیر اهدایی مادران برای نوزادان آسیب پذیر در شرایطی که امکان دستیابی به شیر مادر خود نوزاد وجود ندارد نه تنها نجات بخش جان نوزادان است بلکه سبب افزایش آگاهی در مورد ارزش های شیر مادر، در جامعه می شود و استقبال به تغذیه با شیر مادر را در جامعه افزایش می دهد.

تعریف بانک شیر مادر:

بانک شیر مادر یک موسسه بدون سود رسانی مالی است که با هدف تامین شیر اهدایی مادران به صورت پاستوریزه، طی فرایندهای: اهدای شیر، غربالگری، ذخیره کردن و توزیع شیر اهدایی بر اساس رهنمودهای معتبر فعالیت می کند. در واقع بانک شیر مادر محلی است که به گردآوری، آماده سازی و ذخیره سازی صحیح شیرهای اهدایی مادران می پردازد و شیر اهدایی را جهت ارائه به شیرخوارانی غیر از فرزندان آنها آماده و امن می سازد. امروزه بانک های شیر مادران جزئی از نظام سلامت کشورهایی مثل برزیل، آلمان و کشورهای منطقه اسکانندیناوی است و روش های اهدای شیر مادران می تواند به عنوان یکی از عوامل مؤثر در تقویت مراقبت های بخش NICU و از موارد حمایت از شیر مادر باشد، زیرا آگاهی والدین و پرسنل را نسبت به اهمیت نقش شیر مادر در سلامت نوزادان افزایش می دهد.

اهداف بانک شیر مادر:

هدف کلی:

هدف اصلی از ایجاد بانک های شیر مادر، تهیه و آماده سازی شیر مادر جهت استفاده نوزادان نارس، بیمار و یا نوزادانی است که به هر دلیل از این نعمت گران بهاء محروم هستند. نوزادان نارس حاصل بارداری های پرخطر، نوزادان چند قلو و نوزادان نیازمند مداخلات جراحی اغلب در روز های بعد از تولد (به این علت که اغلب، خود مادر دچار مشکلات طبی و یا بیماری است و امکان فراهم کردن شیر برای فرزند خود را ندارد) بیشترین گروهی هستند که از شیر مادر محروم هستند. لذا وجود شیر مادر اهدایی که پاستوریزه شده باشد این امکان را می دهد تا این نوزادان هرچه زودتر بهبود یابند و با شیر مادرشان تغذیه شوند. (در حال حاضر با توجه به تازه تاسیس بودن بانک شیر مادر دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و کمبود ذخایر شیر مادر، در فاز اول پروژه، شیر اهدایی به مصرف نوزادان نارس یا بیمار بستری در NICU می رسد.)

اهداف اختصاصی:

- نجات زندگی نوزادان زودرس
- نجات نوزادان متولد شده با وزن پایین
- نجات نوزادان پرخطر بخش مراقبت های ویژه نوزاد یا NICU
- زندگی بخشیدن به نوزادان محروم از شیر مادر خود
- ترویج و حمایت از تغذیه با شیر مادر
- افزایش آگاهی در مورد اهمیت تغذیه با شیر مادر

- کمک به خانواده‌های نوزادان پرخطر
- کاهش بار مالی خانواده و سیستم درمانی
- تشویق به انجام مطالعات بیشتر در مورد شیر مادر و فواید آن

کاهش در میزان و طول مدت تغذیه انحصاری با شیر مادر که امروزه در کشورهای رو به رشد به صورت یک مسئله بهداشتی درآمده است، می‌تواند منجر به افزایش میزان سوءتغذیه، عفونت و مرگ و میر شیرخواران شود. اطلاعات و دانش کم و باورهای غلط در مورد تغذیه شیرخوار، شاغل بودن مادران و گرایش برخی مادران به تغذیه شیرخوار با شیر خشک یا شروع زودتر از موعد تغذیه تکمیلی و تبلیغات فریبنده در مورد شیر خشک، همگی بخشی از علل کاهش گرایش به شیر مادر و افزایش استفاده از شیر خشک است. این در حالی است که از نظر متخصصان و کارشناسان، برای تغذیه نوزادان زودرس در مواقعی که شیر مادرانشان ناکافی است، شیر اهدایی به صورت پاستوریزه ارجحیت دارد.

محل و مکان مناسب بانک شیر مادر:

وجود بانک‌های شیر در مجاورت بخش‌های مراقبت ویژه نوزادان، تأثیر مهمی در افزایش تغذیه انحصاری با شیر مادر به خصوص در نوزادانی با وزن کم دارد. بنابراین، بهترین محل برای تاسیس بانک‌های شیر مادر دقیقاً در کنار بخش یا حتی داخل بخش مراقبت ویژه نوزادان یا NICU است.

در حال حاضر محل استقرار بانک شیر مادر دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به آدرس زیر می‌باشد:

اصفهان، بلوار صفه، بیمارستان الزهرا(س) ورودی دوم طبقه ۳ = شماره تماس ۰۳۱۳۸۲۲۴۸۲۶

روند فعالیت بانک شیر مادر:

۱. انتخاب اهداکننده سالم به لحاظ جسمی، روانی، اجتماعی و بررسی سوابق پزشکی آنان و تشکیل پرونده اهدا برای مادران داوطلب اهدا شیر مادر
۲. آموزش بهداشت، شیردوشی ایمن و ایجاد حس تعهد به این کار
۳. تحویل بطری‌های مخصوص ذخیره شیر به مادران اهدا کننده
۴. دریافت شیر از مادران اهدا کننده و انتقال آن به یخچال‌های مخصوص شیر های ورودی
۵. پاستوریزاسیون شیر
۶. ارسال یک نمونه از شیر به آزمایشگاه برای کشت میکروبی
۷. بعد از اینکه آزمایشگاه شیر را تأیید کرد این شیر با دستور پزشک به نوزادان نیازمند محروم از شیر مادر داده می‌شود

دریافت کنندگان شیرهای اهدایی:

اکثریت نوزادانی که می توانند از شیرهای بانک شیر مادران بهره مند شوند نوزادان نارس هستند. سایر نوزادانی که اندیکاسیون استفاده از شیرهای اهدایی و آماده شده توسط بانک های شیر را دارند عبارتند:

- نوزادان مبتلا به سوء تغذیه
- سندروم روده کوتاه
- اسهال مقاوم به درمان
- سندروم نفروتیک
- ناهنجاری های مادرزادی
- اختلال رشد
- عدم تحمل فرمولا
- نقص ایمنی کمبود ایمنوگلوبین

مسائل شرعی مرتبط با شیر مادر:

در خصوص رابطه بانک شیر و مساله مهم رضاع و پیامد های آن از دفتر مقام معظم رهبری استفتاء به این شرح صورت گرفته است: امروزه تعداد زیادی از نوزادان زودتر از موعد (نارس) متولد می شوند و تغذیه با شیرانسان برای این گروه از نوزادان حیاتی است. متاسفانه اغلب شیر مادر این نوزادان با تاخیر برای فرزندشان جاری می شود و از طرفی امکان حضوردایه در بیمارستان ها برای تغذیه این نوزادان تقریبا غیر ممکن است ، لذا امروزه در اغلب کشورها برای این نوزادان از قبل شیر مادرانی که شیر را اهدا کرده اند به روش بهداشتی آماده می شود تا به محض تولد به این گروه نوزادان داده شود تا زمانی که امکان شیردهی مادر خودش فراهم شود. این شیرهای اهدایی از چند زن شیرده که سلامتی جسمانی و صحت اخلاقی آنها مورد تایید قرار گرفته، تهیه و سپس پاستوریزه می شود. روش دادن این گونه شیر هم از طریق ریختن در دهان یا از طریق لوله های کوچک قرار داده شده دهانی –معدده است(اهدا کننده شیر در بیمارستان حضور ندارد تا تغذیه زیر پستان صورت گیرد) و یک نوزاد ممکن است در دوره بستری خود از شیر اهدایی چند زن شیرده سالم استفاده کند، خواهشمندم نظر خود را در مورد مصرف این گونه شیر های اهدایی (شیر بانک شده) برای نوزادان اعلام نمایید.

در پاسخ مرقوم فرمودند: "اگر شیر مستقیما از پستان به دهان کودک منقل نمی شود محرمیت صورت نمی پذیرد."

دستورالعمل فرایندهای اجرایی بانک شیر مادر:

۱- فرایند اطلاع رسانی و معرفی بانک شیر مادر

الف) افزایش سطح آگاهی و اطلاعات اعضای تیم سلامت در مراکز محیطی در زمینه معرفی بانک شیر مادر با اهداف آموزشی به شرح ذیل:

- آشنایی با اهداف راه اندازی بانک شیر مادر
- شناخت آن دسته از نوزادانی که می توانند از شیرهای اهدایی پاستوریزه شده بهره مند شوند
- اطلاع از چگونگی کار بانک شیر مادر
- آگاهی از مسائل شرعی مرتبط با اهدای شیر

ب) افزایش سطح آگاهی جامعه در خصوص معرفی بانک شیر مادر

با توجه به این که افزایش سطح آگاهی پیرامون بانک شیر می تواند بیانگر میزان اهمیت تغذیه با شیر مادر به عموم مردم باشد، نسبت به موارد ذیل اقدام شود:

- برگزاری جلسات آموزشی بین بخشی برای سایر سازمان ها و ادارات مطابق با اهداف آموزشی بند الف
- برگزاری جلسات آموزشی در زمینه آشنایی با بانک شیر مادر و اهمیت راه اندازی آن جهت کلیه زنان تازه زایمان کرده، مادران شیرده در مراکز، پایگاه ها و خانه های بهداشت مطابق با اهداف آموزشی بند الف

۲- فرایند جذب اهدا کنندگان شیر مادر

الف) آموزش مداوم و تشویق مادران در راستای ترویج تغذیه با شیر مادر

آموزش مداوم و تشویق مادران به تغذیه نوزاد با شیر خودشان و ارائه مشاوره های صحیح در جهت رفع مشکلات پستان و شیردهی و پاسخ به سئوالات مادران، موجب کاهش نگرانی آنان و افزایش جذب اهداکنندگان می شود. بنابراین لازم است در تمامی مراقبت های شیرخواران زیر ۶ ماه، تغذیه با شیر مادر توسط ارائه دهنده خدمت مورد ارزیابی قرار گیرد و در صورت وجود مشکلات شیردهی و پستان نسبت به مداخلات آموزشی و پیگیری های لازم اقدام شود.

ب) فراهم نمودن ارائه مشاوره های حضوری و یا تلفنی به مادران داوطلب اهدا شیر توسط مشاورین شیر مادر در واحد های مشاوره شیر

مشاوره به صورت چهره به چهره با زبان ساده و غیر تخصصی و در صورت لزوم با زبان محلی و قابل فهم به عنوان اولین روش مورد استفاده قرار گیرد اما تدابیری اتخاذ گردد تا در صورت عدم مراجعه مادر به واحد مشاوره شیر، امکان انجام مشاوره تلفنی برای مادران متمایل به اهدا شیر وجود داشته باشد.

ج) معرفی مادران داوطلب اهدای شیر مادر

۱- ترغیب و جذب مادران جهت اهدا شیر مادر به بانک شیر، در کلیه واحد های محیطی تابعه ، و به طور ویژه در واحد های مشاور شیر مادر صورت گیرد و در صورت جذب مادران اهدا کننده شیر مادر در واحد های تابعه به غیر از واحد های مشاوره شیردهی، مراتب جهت بررسی بیشتر و تعیین صلاحیت اهدا اولیه، به واحد های مشاوره شیردهی شهرستان معرفی گردند.

۲- اهدا کنندگان شیر مادر باید از طریق مصاحبه حضوری یا تماس تلفنی براساس دستورالعمل غربالگری و انتخاب اهدا کنندگان شیر مادر، توسط مشاورین شیر مادر در واحد های مشاوره شیر غربال شوند و فرم ثبت نام اولیه اهدا کنندگان در دونسخه (یک نسخه جهت ارائه به بانک شیر مادر و یک نسخه جهت بایگانی در واحد مشاوره شیردهی) تکمیل و در صورت احراز صلاحیت مادر در اهدای شیر، متقاضی اهدا شیر را جهت اهدا آماده نمایند.

۳- واحد های مشاوره شیر موظف هستند اطلاعات غربالگری اولیه انجام شده را به همراه برگه آزمایشات مادر (آزمایشات می تواند مربوط به دوران بارداری باشد) برای انجام بررسی های بیشتر به بانک شیر مادر ارسال نمایند. به منظور هماهنگی و کسب اطلاعات بیشتر، در شهرستان های اصفهان یک و اصفهان دو، مسئولین واحد های مشاوره شیر مادر در مراکز منتخب (مرکز خدمات جامع سلامت شهید نواب صفوی و شهید فدایی) و در سایر شهرستان ها، کارشناس برنامه سلامت نوزادان و کودکان با سرکار خانم کبری حیدری مسئول اجرایی بانک شیر مادر در مرکز آموزشی درمانی الزهرا(س) با شماره همراه ۰۹۱۶۲۸۸۷۳۶۱ تماس حاصل شود.

۴- با توجه به این که غربالگری نهایی اهدا کنندگان شیر مادر از طریق بانک شیر انجام می شود لازم است در حین آموزش به اهدا کنندگان شیر مادر، مسئول اجرایی بانک شیر مادر به آنان معرفی گردد.

۳- فرایند حمایت از اهدا کنندگان:

ارائه آموزش های لازم به مادران اهدا کنندگان شیر مادر

برای اطمینان از بالاترین سطح کیفیت و ایمن بودن شیرهای اهدایی، لازم است تکنیک های دوشیدن شیر ، نحوه ذخیره و نگهداری شیر اهدایی و برچسب زدن بر شیر اهدایی به منظور مشخص کردن و تاریخ جمع آوری شیر و انتقال شیر به بانک شیر مادر توسط مشاورین شیر به صورت چهره به چهره، تلفنی و توزیع پمفلت، به مادران داوطلب آموزش داده شود.

۴- فرایند جمع آوری و انتقال شیرهای اهدایی به بانک شیر

الف) در اختیار گذاشتن ملزومات لازم جهت ذخیره شیر اهدایی

جهت جمع آوری شیر اهدایی به اهداکنندگان توصیه گردد که از ظروف قابل قبول توسط بانک شیر استفاده گردد. با توجه به این که تامین و شستشوی ظروف ذخیره شیر به عهده بانک شیر مادر می باشد جهت دریافت ظروف ذخیره شیر با مسئول اجرایی بانک شیر مادر هماهنگی صورت گیرد. (مسئول هماهنگی در شهرستان های اصفهان یک و اصفهان دو، مسئولین واحد های مشاوره شیر مادر در مراکز منتخب و در سایر شهرستان ها کارشناس برنامه سلامت نوزادان و کودکان می باشند).

ب) برنامه ریزی جهت انتقال شیر های اهدایی به بانک شیر

در شهرستان های اصفهان یک و اصفهان دو، طبق هماهنگی قبلی انجام شده، انتقال شیر های اهدایی از طریق واحد های مشاوره شیر مادر به مراکز منتخب (مرکز خدمات جامع سلامت شهید نواب صفوی و شهید فدایی) انتقال و سپس به بانک شیر با رعایت کامل زنجیره سرد انتقال یابد.

سایر شهرستان ها نسبت به انتقال شیر های اهدایی با استفاده از کلد باکس، دو روز در هفته و همزمان با ارسال نمونه های هایپوتیروئیدی به بانک شیر مادر اقدام نمایند. بدیهی است مدیریت نحوه انتقال شیرهای اهدایی بر عهده مدیریت محترم هر شبکه می باشد.

۵- نظارت بر فرایند های اجرایی بانک شیر مادر

الف) بررسی و نظارت بر برگزاری جلسات آموزشی در زمینه معرفی بانک شیر مادر در مراکز خدمات جامع سلامت /

پایگاه سلامت و خانه های بهداشت هنگام پایش های محیطی

ب) بررسی و نظارت بر فرایند ترغیب و جذب مادران به اهدا شیر در واحد های مشاوره شیر مادر در پایش واحد های

مشاوره شیر مادر

ج) بررسی و نظارت بر ذخیره و انتقال شیر های اهدایی به بانک شیر مادربه صورت مستمر

ذخیره و مراقبت از شیر اهدایی حین انتقال به بانک شیر مادر

- فرایند جمع آوری شیر شامل: روش دوشیدن شیر: به وسیله دست یا با کمک شیردوش می تواند صورت گیرد. بنابراین لازم است متقاضیان با نحوه چگونگی تحریک رفلکس اکسی توسین و روش های دوشیدن شیر بادست و یا شیردوش براساس کتاب " مجموعه آموزشی ترویج تغذیه با شیر مادر " آشنا باشند. قابل ذکر است کتاب مذکور در سایت معاونت بهداشت / مطالب گرون نوزادان و کودکان / رسانه های آموزشی نوزادان بارگذاری شده است.
- بعد از مشاوره و بررسی سلامتی اهداکننده، فرم ثبت نام اهدا کننده تکمیل و آزمایشات مادر به آن الصاق شود و سپس مادر جهت جمع آوری شیر راهنمایی شود.
- در صورتی که مادر تمایل به اهدا شیر در واحد های مشاوره شیر را داشته باشد، محل جمع آوری شیر باید دور از محل سرویس بهداشتی و مکان ملاقات عمومی، راحت و با رعایت حفظ حریم مادران باشد.
- مادر باید در محل جمع آوری شیر راحت باشد و در صورت نیاز کودک او نیز با کمک پرسنل واحد مشاوره شیر داخل گهواره در کنار او قرار گیرد.
- اهدا کننده و پرسنل آموزش دهنده باید دست خود را به طور موثر با آب و صابون شسته و با دستگاه خشک کننده یا دستمال کاغذی خشک نمایند. شستن دست حتی وقتی با دست شیر نمی دوشند الزامی است.
- قبل از دوشیدن شیر، پستان مادر تمیز و با آب گرم شستشو شود. شستن با آب ساده بر شستن با مواد شوینده ارجحیت دارد. پستان نیاز به شستن مکرر با ضدعفونی کننده یا مواد شوینده ندارد.
- اهدا کننده باید بهداشت فردی را به خوبی رعایت نماید و روزانه دوش بگیرد.
- اهدا کننده باید ماساژ پستان را با نظارت و کمک مشاور شیر مادر انجام دهد و مشاور، راحتی مادر را تحت کنترل داشته باشد.
- باید به اهداکنندگان توضیح داده شود که ماساژ پستان باعث تسهیل تولید شیر می شود.
- بعد از اتمام جمع آوری شیر، پستان با دستمال یا پارچه استریل تمیز می شود و شیر اهدایی جهت انجام فرایند به بانک شیر ارسال گردد.

➤ لازم است مادرانی که به مدت طولانی اهدا شیر را انجام می دهند مرتباً از نظر شیردهی، حفظ مداومت شیردهی و مشکلات مربوط به آن بررسی شوند و وضعیت سلامتی مادرشیرده و همسر او جهت بررسی عدم صلاحیت کنترل شود.

➤ تشویق اهدا کننده به دوشیدن با دست (در صورت تمایل و راحتی، از شیردوش استفاده نمایند).

➤ دمای مناسب یخچال و منجمد نگه داشتن در طول پروسه حمل و نقل جهت پیشگیری از تخریب شیر مادر و رشد باکتری ها ضروری است . شیری که در دمای اتاق بیش از ۴ تا ۶ ساعت مانده باشد جهت اهدا پذیرفته نمی باشد. پس لازم است شیرهای اهدایی جمع آوری شده در اسرع وقت و با رعایت کامل زنجیره سرما و به صورت منجمد به مراکز منتخب یا بانک شیر انتقال یابد .

➤ حمل شیرهای اهدایی در ظرف در بسته، با استحکام و با قابلیت حفظ دما صورت گیرد.

➤ به اهدا کنندگان آموزش داده شود که ظروف دوشیدن شیر ، ترجیحاً از جنس ظروف شیشه ای باشد و قبل از جمع آوری شیر، ضمن شستوی دست ها، ظروف جمع آوری شیر را نیز با آب و صابون شسته و به مدت ۲۰-۲۵ دقیقه جوشانده شود.

➤ به اهدا کنندگان توصیه شود جهت جمع آوری شیر اهدایی فقط از ظروف بانک شیر استفاده گردد و برچسب مشخصات بروی ظرف که شامل تاریخ دوشیدن شیر، تاریخ فریزکردن و مشخصات اهدا کننده است، الصاق گردد.

➤ به اهدا کنندگان آموزش داده شود شیر دوشیده شده هر روز را از شیر دوشیده شده روز های دیگر جدا نمایند.

غربالگری و انتخاب اهداکنندگان شیر مادر

از آنجایی که شیرهای اهدایی قرار است به نوزادان نارس و کم وزن و بیمار داده شود باید یک شیر کاملاً امن و سالم باشد. انجام غربالگری جهت مادران اهدا کننده موجب به حداقل رساندن آلودگی و حداقل شانس خطر جهت نوزادان می شود. بنابراین لازم است براساس منابع پزشکی و از طریق مصاحبه غیر رسمی سئوالاتی مطرح گردد که واجد شرایط بودن اهدا کننده و خطرات احتمالی برای دریافت کننده مشخص شود. در ابتدای امر می بایست به طور کلی سلامت مادر و نوزاد مورد بررسی قرار گیرد. باید اطمینان حاصل شود که مادر از لحاظ جسمی و روانی در سلامت کامل به سر می برد و شیر به اندازه کافی برای نوزاد خودش دارد. این موضوع از طریق پایش رشد و سلامت شیرخوار قابل تشخیص است.

در صورتی که مادران متقاضی به اهدا شیر، دارای هریک از شرایط زیر باشند از لیست اهدا کنندگان خارج می شوند. این شرایط عبارتند از :

- مصرف دخانیات در حال حاضر یا مصرف نیکوتین جایگزین یا آدامس نیکوتین دار
- استفاده مادر از مواد مخدر روان گردان در ۱۲ ماه گذشته و همسر او اعتیاد به مواد مخدر، الکل و... را داشته باشد.
- استفاده مادر از ماری جوانا جهت مصارف درمانی یا تفریحی
- مادران در معرض مداوم دود سیگار
- تست مثبت HIV تیپ ۱ و ۲ هپاتیت C و HTLV B تیپ ۱ و ۲ و سیفلیس
- داشتن شریک جنسی در مواجهه با HIV، HTLV، هپاتیت، بیماری های مقاربتی در ۱۲ ماه گذشته
- سابقه عفونت های مزمن و تاریخچه لوسمی و لنفوم یا درمان هرگونه سرطان در سه سال گذشته
- هرگونه دریافت خون یا فرآورده های خونی در ۶ ماه گذشته
- پیوند اعضا یا بافت در ۱۲ ماه گذشته
- انجام هرگونه خالکوبی، تاتو، پیرسینگ و سوراخ کردن گوش در مکان های غیر مجاز و استفاده از سوزن های غیر استریل و یا مواجهه با اشیاء تیز و برنده آلوده در ۶ ماه گذشته
- زندانی بودن یا داشتن شریک جنسی که بیش از ۷۲ ساعت متوالی در زندان حبس بوده است در ۱۲ ماه گذشته
- مادرانی که هرروز داروهای متعددی را چه با نسخه پزشک و یا بدون نسخه پزشک مصرف می کنند مجاز به اهدا شیر نمی باشند
- مصرف بیش از حد ویتامین ها و ترکیبات گیاهی
- مادرانی که گوشت نمی خورند یا گیاهخوار هستند و در رژیم غذایی خود از ویتامین B۱۲ استفاده نمی کنند.
- مادران با سن کمتر از ۱۸ سال یا بیماری های روان

- مواجهه با ویروس ابولا در ۲۸ روز گذشته (تا ۲۸ روز در وضعیت تعلیق قرار می گیرند اگر شرایط بیماری در آنان بروز نکرد پس از آن می توانند شیر اهدا نمایند)
- داشتن بافت واضح هرپس یا آبله مرغان بر روی پستان
- داشتن بیماری های ویروسی با علائم پوستی در حال حاضر
- مصرف داروهایی که در زمان شیردهی ممنوعیت دارد

مصرف داروهایی که شامل لیست زیر هستند، نیازی به تعویق و تعلیق اهدا شیر ندارند

- داروهای پوستی موضعی که به دور از پوست پستان استفاده شود . در صورتی که در محل پستان استفاده شود می تواند قبل از دوشیدن شیر شسته شود.
- داروهایی که بایستی بلعیده شوند اما از دستگاه گوارش جذب نمی شوند مانند آنتی اسیدهای حاوی آلومینیم یا کلسیم و منیزیم ، فیبرها، سایمتیکون و ملین ها
- داروهای استنشاقی برای آلرژی، سرماخوردگی و آسم
- آنتی هیستامین های غیر آرامبخش
- قطره های چشمی
- روش های پیشگیری از بارداری مانند مصرف دوز پایین استروژن، IUD ، روش های ترکیبی و اسپرم کش ها
- داروهای جایگزین هورمونی که به طور طبیعی در شیر نیز وجود دارند مانند جایگزین تیروئید، هیدروکورتیزون، انسولین
- واکسن های غیر فعال، واکسن آنفولانزا، توکسویید ها و واکسن های ضد حساسیت
- فراورده های ایمونو گلوبولین انسانی شامل: ایمونو گلوبولین، روگام، کزاز و هاری
- مکمل ها شامل: ویتامین ها، مواد معدنی، روغن ماهی، امگا۳، لیستین و پروبیوتیک ها

ضمیمه ۱- فرم ثبت نام اهداکنندگان شیر مادر به بانک شیر

شغل	تحصیلات	سن	کد ملی	کد ملی مادر: نوزاد:	نام و نام خانوادگی:
سن	نام و نام خانوادگی همسر		چندمین روز زایمان		تعداد زایمان ها
ازدواج قبلی	چند همسری	عقد موقت	عقد دائم	وضعیت ازدواج	شغل
وضعیت اقتصادی: ضعیف متوسط خوب				همسر تازه متوفی	در معرض طلاق
آدرس منزل:					
تلفن ثابت:					
تلفن همراه مادر:					
تلفن همراه همسر:					
نام آزمایشگاه:			آزمایشات غربالگری در چه تاریخی انجام شده اند؟		
در زمان اهداء شیر چه مدتی از انجام آزمایشات می گذرد؟					
HIV	HepB	Hepc VDRL	ثبت جواب آزمایشات • (نتایج آزمایشات می تواند مربوط به دوران بارداری باشد) • کپی آزمایشات (الصاق شود)		
ثبت سایر مدارک و سوابق پزشکی اهداکننده					
مصرف زیاد	مصرف محدود	اعتیاد همسر به سیگار	اعتیاد همسر به مواد مخدر		
آیا همسر اهداکننده طی یک سال گذشته خال کوبی انجام داده اند؟					
آیا همسر شما در یک سال گذشته در معرض ابتلا به HIV و هیپاتیت و ... قرار گرفته اند؟					
موارد خطر برای ایشان توضیح داده شود					
ذکر نوع بیماری			آیا اهداکننده در حال حاضر بیمار هستند؟		
ارزیابی شیردهی			آیا در شیردهی به نوزاد خود موفق هستند؟		

آیا شیر مازاد بر نیاز کودک خود را دارد؟	ارزیابی ذخایر شیر وی
آیا نوزاد شما سابقه بستری دارد؟	ذکر علت بستری
آیا سابقه بیماری در گذشته دارید؟	ذکر نوع بیماری
آیا نوزاد شما در حال حاضر بستری هستند؟	ذکر دلیل بستری
آیا داروی خاصی را مصرف می‌کنید؟	ذکر نام دارو
آیا در شش ماه گذشته تاتو، پیر سینگ و یا سوراخ کردن گوش را داشته‌اید؟	
آیا محلی که این اعمال را انجام داده‌اید بهداشتی بوده و از لوازم استریل یکبار مصرف استفاده کرده‌اند؟	
سابقه پیوند عضو یکسال قبل داشته‌اید؟	
در شش ماه قبل خون یا فراورده‌های خونی دریافت کرده‌اید؟	
آیا روزانه داروهای بدون نسخه مصرف می‌کنید؟	
آیا مصرف بیش از حد ویتامین‌ها و مکمل‌ها را دارید؟	
آیا رژیم غذایی خاصی دارید؟	نوع:
آیا طی سه ماه گذشته تزریق واکسن داشته‌اید؟	
اخیراً در محیط زندگی شما آلودگی محیطی، آلودگی مخازن آب و ... اتفاق افتاده است؟	
در حال حاضر عفونت پستان، درد، زخم و علائم دیگری در پستان دارید؟	
سابقه عفونت پستان را داشته‌اید؟	
از چه روش جهت پیشگیری از بارداری استفاده می‌کنید؟	
آیا تمایل به اهدا شیر بعد از ترخیص از بیمارستان دارید؟	
در صورتیکه آدرس یا شماره موبایل و تلفن تغییر کند به بانک شیر اطلاع داده شود	
امضاء اهدا کننده:	

ضمیمه ۲- جدول اطلاعات کارشناسان رابط بانک شیر مادر در حوزه بهداشت

شماره همراه	شماره تلفن محل خدمت	محل خدمت	سمت	نام و نام خانوادگی	نام شهرستان
					اصفهان یک
					اصفهان دو
					اردستان
					بویین
					برخوار
					تیران
					چادگان
					خور
					خمینی شهر
					خوانسار
					دهاقان
					سمیرم
					شاهین شهر
					شهرضا
					فریدن
					فریدونشهر

					فلاورجان
					گلپایگان
					لنجان
					مبارکه
					نابین
					نجف آباد
					نطنز
					کوهپایه
					جرقویه
					ورزنه
					هرند

ضمیمه ۳- فرم گزارش عملکرد مراکز مشاوره شیر مادر در اهدای شیر مادر به بانک شیر

با توجه به لزوم آگاهی از عملکرد حوزه بهداشت در معرفی مادران داوطلب به اهدا شیر و میزان اهدا شیر به بانک شیر مادر، لازم است این فرم گزارش مطابق با فرمت زیر توسط واحد های مشاوره شیر مادر به صورت سالیانه تکمیل و به ستاد استان ارسال گردد.

دستورالعمل نحوه تکمیل :

- تعداد مادران آموزش دیده در زمینه بانک شیر مادر: منظور آن دسته از مادران مراجعه کننده به مراکز محیطی یا واحد های مشاوره شیر مادر که در زمینه بانک شیر مادر آموزش دیده اند.
- تعداد مادران داوطلب به اهدا شیر مادر: منظور تعداد مادرانی است که از توسط پرسنل ارائه دهنده خدمت در مراکز محیطی و مشاورین شیر مادر در واحد های مشاوره شیر مشاوره شده اند و در نهایت آنان داوطلب به اهدا شیر می باشند.
- تعداد مادران تایید شده به اهدا با صلاحدید مشاورین شیر مادر: آن تعداد از مادران متقاضی به اهدا شیر مادر که توسط مشاورین شیر در واحد های مشاوره شیر مادر طبق دستورالعمل مورد بررسی اولیه قرار گرفته اند و برای آنان فرم ثبت نامه اولیه تکمیل شده است.
- تعداد مادران تایید شده به اهدا با صلاحدید پرسنل بانک شیر مادر: آن دسته از مادران متقاضی که پس از ارسال نتایج اولیه به بانک شیر مادر ، توسط مسئول اجرایی بانک شیر مادر بررسی شده و صلاحیت آنان مورد تایید قرار گرفته است.
- تعداد اهداکننده موقت: آن دسته از مادرانی که پس از تایید صلاحیت، برای یک یا چند روز و هنگام بستری نوزاد خود در بیمارستان اهدا کننده شیر مادر می باشند.
- تعداد اهداکننده مداوم: آن دسته از مادرانی که پس از تایید صلاحیت، به صورت مداوم در حال اهدا شیر مادر می باشند.
- تعداد اهدا کنندگان در حالت تعلیق: آن دسته از مادرانی که پس از تایید صلاحیت، اهدا کننده شیر بوده اما در حال حاضر با توجه به شرایط بیماری یا مصرف دارو و... برای مدتی قادر به اهدا شیر نبوده و پس از بهبود شرایط حاضر به ادامه همکاری با بانک شیر می باشند.
- میزان اهدا شیر به بانک شیر مادر: لازم است در هر بار ارسال شیر اهدایی به بانک شیر مادر ، مقدار آن ثبت شود و مجموع مقدار شیرهای اهدایی در این قسمت ثبت گردد.

جدول گزارش عملکرد مراکز مشاوره شیر مادر در اهدای شیر مادر به بانگ شیر سال ... ۱۴

شبکه بهداشت و درمان شهرستان

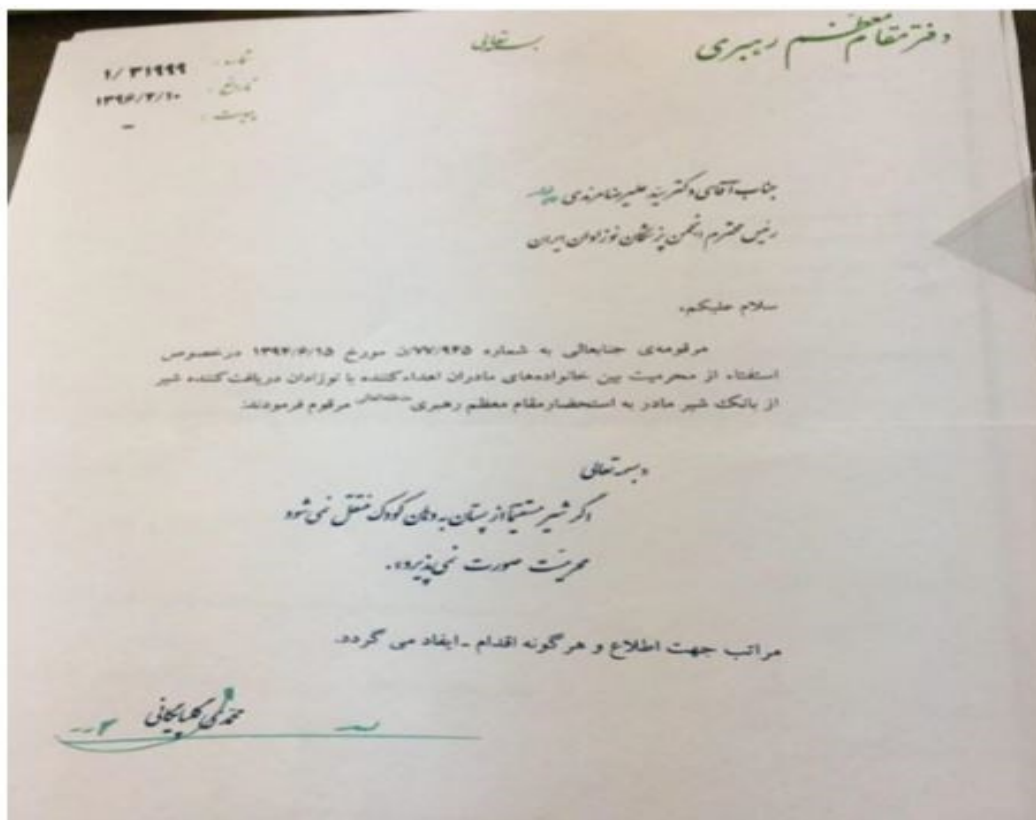
ردیف	تعداد مادران آموزش دیده در زمینه بانگ شیر مادر	تعداد مادران داوطلب به اهدا شیر مادر	تعداد مادران تایید شده به اهدا با صلاحدید مشاورین شیر مادر	تعداد مادران تایید شده به اهدا با صلاحدید پرسنل بانگ شیر مادر	تعداد اهداکننده موقت	تعداد اهداکننده مداوم	تعداد اهدا کنندگان در حالت تعلیق	میزان اهدا شیر به بانگ شیر مادر
۱								
۲								
۳								
۴								
۵								

نام و نام خانوادگی تکمیل کننده فرم:

محل امضا:

ضمیمه ۴- استفتاء از محضر حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای

تصویر پاسخ حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای به استفتاء توسط آقای دکتر مرندی ریاست محترم انجمن پزشکان و نوزادان ایران

فهرست منابع:

- دستورالعمل تاسیس و عملیاتی کردن شیر اهدا شده از انسان (گروه مترجمین دکتر مجید محمدی زاده و دکتر علیرضا صادق نیا)
- راهنمای بالینی بانک شیر مادر (اداره سلامت نوزادان)
- مجموعه آموزشی ترویج تغذیه با شیر مادر (انجمن علمی ترویج تغذیه با شیر مادر با همکاری یونیسیف و معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۱۴۰۰)